

Debatt: Diskriminering

Smalt om diskriminering på kongressen

Ole Magnus Vik
psykolog og filosof

Det virker ikke som Psykologikongressen 2021 har tatt psykologifagets kompleksitet innover seg.

Psykologfaglig arbeid kan i verste tilfelle være en arena der diskriminering og utenforskap skapes og opprettholdes. I det øyeblikket jeg vilkårlig tillegger en klient en intensjon eller mening som følge av dennes gruppetilhørighet (f.eks. kjønn eller etnisitet), står jeg i fare for å videreføre diskriminerende tendenser som ligger innbakt i kulturen jeg har mitt virke i. Dette må jeg som psykolog ta ansvar for. Jeg er derfor glad for at Psykologikongressen 2021 tematiserer utenforskap og diskriminering. Dette vil forhåpentligvis bidra til å gjøre meg bedre i stand til å ta et slikt ansvar. Ikke minst siden jeg som hvit, heteroseksuell mann kanskje har større blindsoner enn mange andre.

Noen grupper diskrimineres mer enn andre

I marsutgaven av Psykologtidsskriftet forsøkte jeg å videreføre den konstruktive samtalen om diskriminering som ble startet av presidenten og FIP (Forening for interkulturell psykologi). Der ønsket jeg blant annet å belyse hvordan strukturelle problembeskrivelser – altså problembeskrivelser som eksempelvis vektlegger rasistiske diskurser, eller ikke-intenderte diskriminerende praksiser i systemer, syntes å være dominerende i debatten. En strukturell problembeskrivelse kan for eksempel være: Det er få med ikke-vestlig bakgrunn som er psykologer, noe som igjen kan føre til at færre med ikke-vestlig bakgrunn får like god hjelp med psykiske problemer.

Jeg skulle ønske at mangfoldstanken også gjaldt den teoretiske forståelsen av diskriminering

Slike beskrivelser er relevante og viktige, men er trolig ikke fullt ut dekkende. I marsutgaven forsøkte jeg derfor også å sannsynliggjøre at vi både forstår og forebygger diskriminering mer effektivt når vi også forsøker å beskrive og analysere problemet på et fenomenologisk subjektnivå i tillegg til et gruppeidentitetsnivå. Jeg tror altså at vi må bli flinkere til å stille spørsmål av typen: Hva er det med dette individets subjektive narrativ som gjør at vedkommende opplever diskriminering?

Noen grupper diskrimineres mer enn andre. Men ikke alle medlemmene av diskriminerte grupper opplever å bli diskriminert i like stor grad. Det kan være nødvendig å snakke mer om hvorfor det er tilfelle. I alle fall hvis vi skal forebygge diskriminering i klinisk arbeid. Kanskje slike spørsmål da sågar er enda viktigere? Uansett er strukturelle briller dårligere egnet til å utforske slike spørsmål. Jeg synes derfor det er både rart og trist at årets kongress i liten grad synes å belyse problemet fra andre vinkler enn det strukturelle. Ikke i noen av programmets plenumssesjoner, foredrag eller symposier kan jeg se at det er noen som i nevneverdig grad åpner for å supplere den tilsynelatende rådende strukturelle forståelsen. I enda mindre grad synes kongressen å åpne for å få denne forståelsen utfordret.

Krever flere analysenivåer

Alle mennesker er på noen måter helt like. På noen måter er alle mennesker dessuten like andre grupper av mennesker. Men alle mennesker er også helt unike. Dette har psykologien lenge anerkjent. Derfor har universelle og strukturelle så vel som psykososiale, individorienterte og fenomenologiske perspektiver blitt anerkjent som nødvendige analysenivåer i faget vårt. Jeg kan ikke se noen grunner til at det ikke også skulle gjelde for forståelsen av fenomenet – og strategiene for forebygging av – diskriminering. Enhver samtale om hvordan – og hvorfor – mennesker blir behandlet urettferdig, tror jeg vil styrkes av å inkludere mer enn ett analysenivå.

Psykologien har et enormt spenn og en enorm kompleksitet i seg. Det ligger derfor i fagets natur at fenomenene det forsøker å utforske, må analyseres på flere nivåer og ut fra et mangfold av teoretiske rammer. Ett analysenivå er rett og slett ikke tilstrekkelig i møte med kompleksiteten i det menneskelige. Dette gjelder for alle fenomener psykologien søker kunnskap om. Ta for eksempel begrepet personlighet. Få vil vel være uenig i at dette bør utforskes genetisk-biologisk (universelt), sosiologisk (strukturelt), individuelt (psykososialt) så vel som fenomenologisk-eksistensielt? La oss nå si at temaet på årets kongress hadde vært personlighet og utelukkende (universalistiske) evolusjonpsykologiske perspektiver hadde blitt løftet frem. Vi hadde vel reagert på ensidigheten i dette? Ikke fordi vi tenker at genetikk er uviktig, eller at det ikke eksisterer, men fordi personlighet er såpass komplekst at vi intuitivt erkjenner at det trengs flere perspektiver for å fatte kompleksiteten i begrepet.

Jeg savner derfor muligheten for en utvidende samtale om hvordan vi både kan jobbe for å forstå – og redusere – diskriminering i løpet av Psykologikongressen 2021. Jeg er åpen for å få presentert argumenter som vil overbevise meg om at andre analysenivåer enn det strukturelle er unødvendige, men jeg kan ikke forstå at dette er så selvsagt at jeg må akseptere det prima facie, som det heter på fint.

Psykologifagets kompleksitet

Diskriminering foregår. Og det er et problem vi må ta på alvor. Det håper jeg vi alle er enige om. Men jeg tror også at vi alle er tjent med at enigheten stopper der. Vi jobber mot diskriminering fordi vi ønsker et mangfold av identiteter velkommen. Jeg skulle ønske at mangfoldstanken også gjaldt når det kom til den teoretiske forståelsen av diskriminering, men jeg kan ikke se at dette er tilfelle. Det virker derfor rett og slett ikke som Psykologikongressen 2021 har tatt psykologifagets kompleksitet innover seg.